

MODERNÍ

SPOLEČNOST

LITERATURA

Anew, H. L. *Češi a Země koruny české*. Praha: Academia, 2008.

Fontana, J. *Evropa před zrcadlem*. Praha: LN, 2001.

Foucault, M. *Dohlížet a trestat*, Praha: Dauphin, 2000.

Foucault, M. *Je třeba bránit společnost*. Praha: Filosofia, 2005.

Gelner, E. *Podmínky svobody*. Brno: CDK, 1997.

Goody, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: LN, 2006.

Keller, J. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Slon, 2004.

Keller, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Slon 2001.

Simmel, G. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: Slon, 1997.

Soubigou, A. *Tomáš Garrigue Masaryk*, Litomyšl: Paseka, 2004.

Úvodní metodologická poznámka:

Weber o ideálních (Keller, 2004, 260–263)

Zásady nehodnotící vědy

- nutné oddělit „*vztahování se k hodnotám*“ při výběru a zpracování dat od *praktického hodnocení*
- „*vztahování se k hodnotám*“ = umožňuje ve spleti faktů vybrat výsek reality, který z vědcova pohledu je k danému problému důležitý (vědec)

X

praktické hodnocení – zda ten či onen ideál je správný, hodný dosažení

(člověk rozvažující o kolektivních morálních závazcích)

Úvodní metodologická poznámka: Weber o ideálních (Keller, 2004, 260–263)

„... Věda je schopna stanovit přiměřenost prostředků použitých k dosažení daných cílů, nemá však co říci ohledně samotných cílů...“ (Keller, 2004, s. 261)

„... Může [hodnotově neutrální věda] rekonstruovat hodnotovou orientaci jednajících, může pátrat po okolnostech formování jejich hodnot ve společenském prostředí, může zjišťovat, jakou šanci mají lidé, že své hodnoty uskuteční, a k jakým vedlejším důsledkům jejich realizace asi povede... nemůže však sama nijak hodnotit ani jejich kvalitu, ani ty, kdo se při sledování těch nebo oněch hodnot angažují...“ (Keller, 2004, 260–263)

Úvodní metodologická poznámka: Weber o ideálních (Keller, 2004, 260–263)

Teorie ideálního typu

- Ideální typ = rovná se nástroj, fiktivní konstrukce
(IT) pro analýzu skutečnosti
- = pomáhá pochopit zvláštnost reálného dění
 - vzniká jednostraným myšlenkovým vystupňováním jednoho či více rysů zkoumané reality
 - následně je IT porovnávám se skutečností, podobnost s IT pomáhají vědci pochopit směr vývoje

Úvodní metodologická poznámka: Weber o ideálních (Keller, 2004, 260–263)

DŮSLEDEK POJETÍ IT

- IT nesmí být považován za realitu (bývá)
- může nám pomoci pochopit realitu (nemáme jiné analytické nástroje – je tentýž princip jako ve všech vědách, př. model atomu)
- ALE existuje mnoho výjimek, oddchylek, časových předstihů či naopak opoždění

Sociologie (naše přednášky) a IT

Vše co nám pořádá nepřebornou realitu

– filozofický strukturní systém (FV), komparitivně analytické pojmy (ANTR), sociologické pojmy a teorie (SOC) –

= různě strukturované a systematizované

IDEÁLNÍ TYPY!!

DŮSLEDKY:

- kdykoli předkládáme vysvětlující teorii MŮŽE BÝT zcela nebo částečně nepřiměřená
- vždy musí být zachována otevřenost ke kritice
- hlavní otázky: Pomáhá nám tato teorie pochopit, řešit problém? Neexistuje konkurenční úspěšnější teorie?

Příklad možné budoucí změny

(Fontana, s. 131–143)

Fontana: Evropa před zrcadlem

- Evropané si budovali svoji identitu vždy ve vztahu k vnějšímu či vnitřnímu nepříteli (barbaři, nekřesťané, sedláci, čarodějnice, divoši, masa)
- masa vzniká rozpadem tradiční společnosti
- ALE vznik té podoby moderní společnosti není důsledkem nutných politických a ekonomických, nýbrž bojem za zájmy bohatých proti zájmům chudých
- rozbití občinových systémů zemědělství nebylo nutné k prosazení efektivnějšího zemědělství
- základ občinové zemědělství byl v obecní půdě, ta však za své scelováním pozemků

Příklad možné budoucí změny

(Fontana, s. 131–143)

- existovaly alternativy k tovární výrobě, ale nebyly vybrány, protože továrny poskytovaly lepší možnosti kontroly pracovní síly
- podnikatelé dosáhli, že se vývoj technologie vyvíjel způsobem, který podporoval vzrůst továren → tzn. nikoli továrny vedly k vývoji technologií, ale technologie, které iniciovali podnikatelé vedly ke vzniku továren
- diskuse, zda se industrializací zlepšila či nezlepšila životní úroveň, je ovlivněna tím, jak se doposud definuje životní úroveň, především pomocí ekonomických ukazatelů

Příklad možné budoucí změny

(Fontana, s. 131–143)

JAKÉ JSOU ALTERNATIVY:

1. buď je Fontana příliš ovlivněn levicovou ideologií o utlačování nižších vrstev společnosti (čemuž by nasvědčoval výběr informací, rétorika atd.)
2. nebo je to hlavní proud okcidentální sociologie, filozofie, atd. atd., který podlehl ideologii vyšších vrstev buržoazní společnosti (aniž si to musel nutně uvědomovat)
3. anebo pravda je někde mezi těmito možnostmi

Této třetí možnosti se budeme držet, vývoj mohl mít jiné alternativy, přesto je pro nás určující a přinesl mnohá zlepšení. **OTEVŘENOST**

Dějiny vývoje českých zemí

Mnoho informací, přesto dvě témata:

1. hospodářský rozvoj
2. podmínky a důvody vzniku nacionalismu

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

Marie Terezie (1740–1780) – některé aspekty její vlády

- 1763 – * gubernií (správních celků) → výběr daní a vytvoření armády, slábne moc šlechty
- reforma se nevztahovala na Uhry – jedna z příčin Rakousko-Uherského vyrovnání (1867)
- 1780 – dluh státu až 376 milionů → už předtím podpora manufaktur → omezení cechovních pravidel
- rustikál = půda pronajata sedlákům podléhala státním daním → páni neoprávněně vyvlastňovaly rustikál, aby nepodléhal daním → jedna z příčin selských bouří
- 1775 – Robotní patent – zmírnění závislosti poddaných na pánech

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

Marie Terezie (1740–1780) – některé aspekty její vlády

- 1774 – všeobecný školní zákon → školy triviální ve všech větších vesnicích!
- Vznik průmyslových škol (tovární výroba), obchodních akademií
- převedení stvrzování manželství pod státní správu

Josef II. (1780–1790) – – některé aspekty jeho vlády

- 1781 – toleranční patent – židé a protestanté
- zrušení některých klášterů + rozšíření farní sítě (jako nárazník sociálních změn v rozpadajících se sedláckých občinách)

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

Josef II. (1780–1790) – – některé aspekty jeho vlády

- omezení moci stavů, integrace zemských úřadů do státních – vznik podhoubí nacionální nespokojenosti (Josefovo nepochopení významu národa pro další vývoj)!
- 1781 – zrušení nevolnictví
- 1789 – nový (Josefinský) katastr → Berní a urbaniální patent
 - zrušení roboty převedením na peněžní rentu v hodnotě 17% výdělku sedláků
 - všichni podléhají daním státu
- Nadměrná centralizace, poněmčování úřadů → nespokojenost stavů, jeden z důsledků * nacionálních nálad

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

NÁRODNÍHO OBROZENÍ

- je jen z jedním z mnoha (proč?)
- * České expedice
- do konce 18. st. NÁROD = jen urození a svobodní
- přelom 18./19. st. obrovský vzrůst role jazyka
- 1816 – rozšíření výuky češtiny i na gymnázia
- v Čechách 60% česky mluvících, na Moravě 70%
- buditelé nejdříve katoličtí kněží
- později učitelé, univerzitní učitelé a studenti
- vznik mýtu: sedlák = nositel českého jazyka
- české obrození založené nižších vrstvách → demokratizace, populismus

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

NÁRODNÍHO OBROZENÍ

- schizofrenie nacionalismu
 - př. literární K.H. Mácha,
 - Rukopisy boj o rukopisy
 - politicko-žurnalistická H.G. Schauer

PRŮMYSL A SOCIÁLNÍ OTÁZKY

- 1800 – zač. prům. rev. v českých zemích, textilní průmysl
- 1830 – výroba 1. umělých hnojiv
- 40. léta vzmach potravinářského průmyslu – cukrovarnictví
- zavádění strojů poháněných parou

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

PRŮMYSL A SOCIÁLNÍ OTÁZKY

- 1836 – 1. vysoká pec ve Vítkovcích
- * dělnické soc. vrstvy (třídy)
- * nové střední třídy – lidé nepsadající pod cechovní systém
- kol. 1880 Čechy, Morava, Slezsko – vyrábějí 2/3
- Škoda (inženýr) 1886 továrna 33 prac. – 1888 4000 dělníků, 200 administrativa
- 1869 1. banka, 1868 vznik 1. dělnických pohjišťoven
- 1889 * Rakouská soc.-dem.
- 1889 1. máj 30 000 demonstrantů – 8 hod prac doba

Situace v zemi Koruny české

(Agnew, s. 133–229)

STATISTIKY PŘEL. 19. / 20. STOL.

- 1886 zemědělství 55%, průmysl 29%
- 1900 –//– 42,5%, –//– 38,4%
- 1890 – 8,7 mil. obyv.
- 1910 – 10,1 mil. obyv; Praha 600 00 obyv.

ANALYTICKÉ POJMY NÁSLEDUJÍCÍ ČÁSTI

TRH

INDIVIDUALIZACE / NIVELIZACE

PENÍZE

DISCIPLINACE

NÁROD

TRH

(Keller, 2001, s. 14–19)

V tradiční společnosti – města, správní oblasti, pomalé propojování (dálkový obchod), mimo trh stojí mnoho produktů konzumováno v domácnosti i hlavní masa pracovní síly – sedláci.

V moderní – naprosté propojení původně oddělených trhů – tzv. GENERALIZACE TRHU

hlavní znak: vše podléhá trhu – i půda!!

– i pracovní síla

TRH

(Keller, 2001, s. 14–19)

Karl Polanyi (1886–1964)

Velká transformace

TRADIČNÍ

- ekonomika tradiční spol. vzniká z institucí – rodina, náboženství, vesnická pospolitost
- tradiční společnosti – příbuzensví, později stavy řídí společnost (stavy = zjednodušené příbuzenství ve společnostech, kde nelze určit příbuznost)

MODERNÍ

- přeměna práce a půdy ve zboží, dříve mimo → nemohl se rozšířit trh na oblasti zemědělské výroby (70% vší produkce)
- poptávka po pracovní síle, cena pracovní síly (mzda)
- nemajetná osoba musí prodat svoji práci, aby se mohla uživit

TRH

(Keller, 2001, s. 14–19)

- moderní společnost ekonomika utváří a proměňuje instituce – rodina, stát, náboženské denominace
- objevuje se dělba práce, disponování půdou, organizace výroby
- k osamostatňování trhu za dohledu státu
- vznik národních trhů, stát vnutil společnosti tržní organizaci výroby čistě z mocenských důvodů (podobné jako u Fontany)
- v rovině ideologie – legitimace tržní organizace pomocí ideologie emancipace individuů
- stavy jsou nahrazeny třídami, práva a povinnosti se řídí movitostí a možnostmi prodávat vlastní či kupovat cizí práci

INDIVIDUALIZACE / NIVELIZACE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

Georg Simmel (1858–1918)

Sociální diferenciacce

- tradiční společnosti byly navzájem velmi různé, ale uvnitř velice homogenní (všichni byli stejní, neexistovalo soukromí v našem slova smyslu, člověk byl pevnou součástí skupiny)
- moderní společnost – jedinec se individualizuje, vytrhává se z jedné skupiny, zapojuje se do skupin jiných, žádná skupina si nemůže činit nárok na celou jeho osobnost
- to vyžaduje ale **nivelizování** komunit (skupin), musejí mít **jisté vlastnosti stejné**

INDIVIDUALIZACE / NIVELIZACE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

- stále větší počet vztahů mezi lidmi → širší prostor pro vlastní, individuální jednání → NUTNÉ aby existovalo něco, co propojí všechny skupiny a individua
 - → peníze a změna společnosti s penězi spjatá
 - → obecná disciplinace společnosti
 - → národní komunita (stmelující různé skupiny)

PENÍZE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

- To, co se směňuje = hodnota jedné věci za druhou
- Kdekoli byl systém směňování příliš složitý => nějaký směnný prostředek – zlato, drahokami, vzácné nádoby
- Ale to příliš nepružné =>

PENÍZE

- velice pružný nástroj pro vyjadřování hodnoty – nejdříve kryté hodnotou kovu (měďáky, stříbrňáky, zlatáky), později zlatem ve zlatých rezervách, později hodnověrnou měnnou (dolar), dnes přechod na zcela fiktivní hodnotu měřenou důvěrou
- Peníze se staly formou sociálních vztahů, reprodukují se vzájemnými inreakcemi

PENÍZE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

AMBIVALENTNOST PENĚZ

- **umožňují mnohost vztahů**, osvobozují i historicky ke zmnožení těchto vztahů, je-li něco vyjádřeno univerzálním prostředkem navazovat vztahy na velkou vzdálenost
př. 1) ve chvíli, kdy může po Josefinských reformách sedlák platit penězi pánům stává se na nich nezávislý,
2) žena, která si vydělává stává se pro muže i ekonomickým partnerem, není závislá atd.)

- **umožňují zcela mechanicky vyjádřit zcela přesně své přání (ovšem jen co se týče kvantity „za kolik“)**
př. 1) kolik si cením jihoafrického vína
2) cením svoji manžela /manželku (předmanželské smlouvy)

PENÍZE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

➤ prohlubují atomizaci a odcizení k druhým, ke statkům

př. 1) spojenci startověkých Atén, začali své povinnosti k Aténám vyplácet penězi => rezignovali na svoji politickou aktivitu, stali se vazali Atén

2) nikoli průmysl, ale peněžní ohodnocení možnost prodeje půdy odtrhlo sedláky od ní, vzdálilo je od půdy nejen fakticky, symbolicky, ale i prožitkově

„... V tom jistě spočívá i hluboká příčina problematického charakteru, neklidu a neuspokojenosti naší doby. Kvalitativní stránka objektů ztrácí vinou peněžní ekonomiky svůj psychologický akcent, trvale žádoucí oceňování podle peněžní hodnoty vede k tomu, že ta se nakonec jeví jako jediné platná...“

(Simmel, s. 15)

PENÍZE

(Keller, 2004, 338–343; Simmel, 7–33, 132–157)

- peníze se vsunuli mezi jednoho sociálního aktéra a druhého

např. sedláka a pána, berně se mění v daně, osvobození)

- stejně tak se ale vsunuly i mezi další vztahy, které má jednotlivec k druhým i k sobě

„... Peníze vsunují mezi člověka a jeho přání ...usnadňující mechanismus... vzbuzují [tak] iluzi všech dalších věcí lze dosáhnout snadněji. Čím blíže je však štěstí, tím více roste touha po něm. Nejžhavější touhu a vášně totiž nevzbuzuje to, co je nám absolutně vzdáleno... nýbrž něco, co nemáme a přitom se zdá – jak se to děje právě díky peněžní organizaci – že chvíle, kdy to budeme mít, je blíž a blíž...“

(Simmel, s. 19–20)

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

Dalším prostředkem nivelizace individuů je
DISCIPLINACE

Michel Foucault (1926–1984) *Dohlížet a trestat*

- hlavní myšlenka – ukázat pomocí dobových textů a architektury, jak se vyvinulo zcela nové myšlení o společnosti
- důvod disciplinace, velké pohyby společnosti, (to, co bylo typické jen pro 20% je najednou typické pro 80%)

Kniha začíná citacemi

- 1) z 1757 – umučení královraha Damiena (s. 34–36)
- 2) z 1815 – denní řád Ústavu pro mladé vězně (s. 36–38)

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

- ukázat, že za změnou trestání nebyla pouze osvícenská snaha o humanizaci, ale celkový přístup k člověku
- člověk má být vychován, disciplinován
- stát je tu od toho, aby na to dohlížel → proto ve věcech, které má stát na starost – penalitní (trestný) systém, armáda, nemocnice, blázince, chudobince a školství se projevuje disciplince
- nejdůležitějšími oblastmi sociálního života, masivní snaha po nivelizaci individuí
- nutnost v době, kdy jiné prostředky, např. stavovský systém práv a privilegií, přestaly platit

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

- i trestání se zařazuje do tohoto systému, už nemá být odstrašující podívanou, ale nápravou
 - tresty zasahují duši
- „... ‘Aby trest vyvolal účinnek, který se od něj očekává, postačí, když újma, kterou způsobuje, převyšší prospěch, jež viník ze zločinu čerpal’ ...“* (s. 146)
- vzpomínka na bolest, na utrpení zajetí může sloužit jako prevence
- VĚZENÍ, KASÁRNA, NEMOCNICE, ŠKOLY, (+ TOVÁRNY)
- ve všech těchto institucích podobné metody dohledu a nápravy

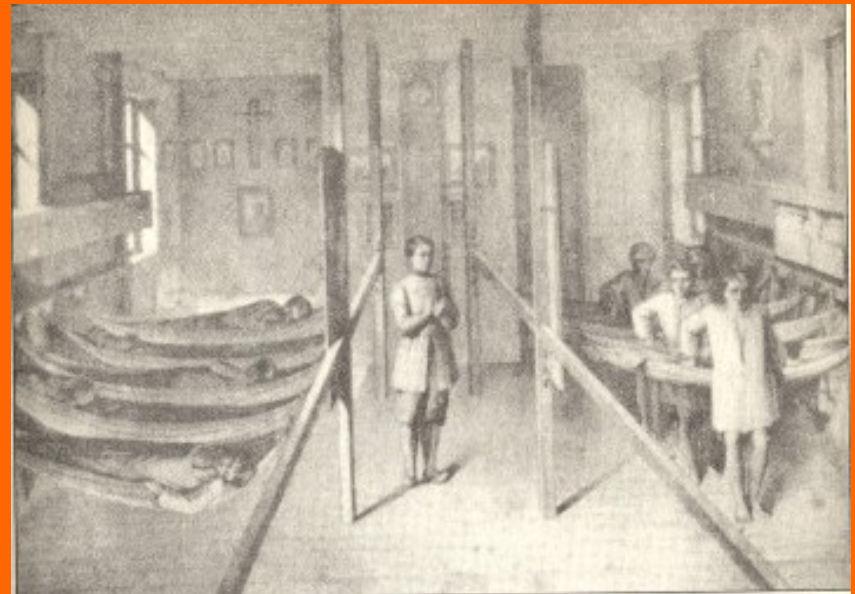
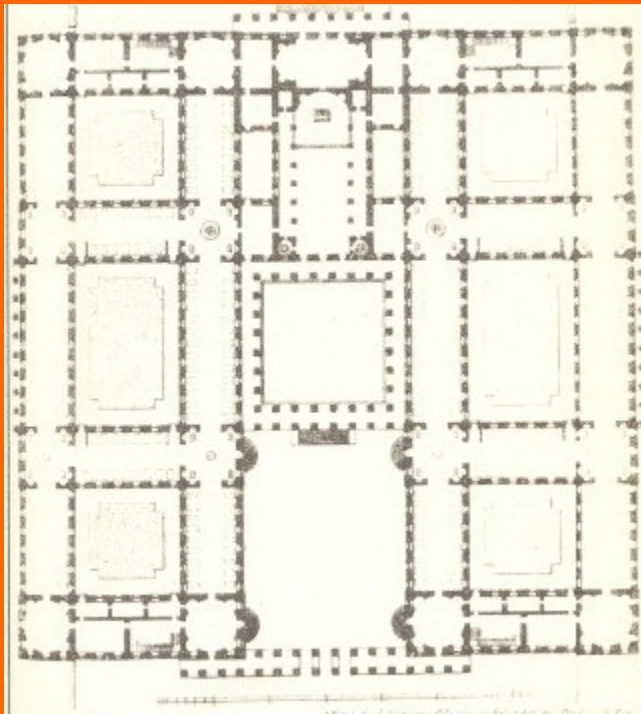
DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

Prostorová organizace

- 1) rozmístění subjektů (vězňů, žáků, nemocných)
 - takové, aby byl možný jednoduchý dohled → rozmístění do řad, čtverců, obvodů

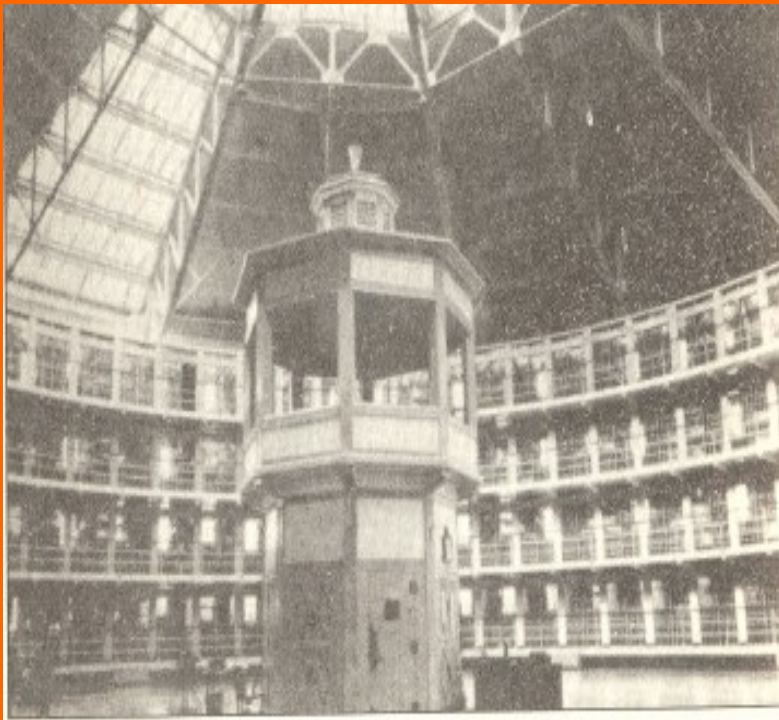
obr.

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

- 2) rozmístění dohlížejších
 - nejlépe panoptiální pohled

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

DETAILNÍ ČASOVÝ ROZVRH

- nemocnice, školy, chudobince – převzato z klášterů, které je provozovaly → vězení
- kasárna – historicky už zavedené
- časové vypracovávání úkonů => dril, mechanizace úkonů – vizity, montážní linky v továrnách

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

NORMALIZAČNÍ SANKCE

- jejím cílem = redukovat odchylky →
 - trest sankce, která má zamezit opakování odchylky
- (**paradox**: společnost, která si cení vyjímčnosti, je prostoupena sankcemi, které potírají odchylku, výjimku, jinakost)
- nejvýznamnější součást trestu = osvojování obejitého zákona
tzn. opakování, dril, např. odříkávání katechismu, opisování zákona, dril na apelplacu (pozůstatek: „Opiš stokrát: Nebudu zlý ke spolužákům.“)
 - závěr = přezkoušení
– v nemocnicích vizity

DISCIPLINACE SPOLEČNOSTI

(Foucault, 2000)

V jiných dílech tvrdí Foucault:

➤ metody, které stát převzal od klášterních komunit

➔ PARALELA S MAXEM WEBEREM

Protestantská etika rozšířila klášterní étos

Stát rozšířil klášterní étos do většiny institucí

NACIONALISMU (Gellner, 1997)

MOBILITA, ZMĚNA => NA ÚROVNI STÁTU

- nutná reakce státu – rychlé prostředí

MOBILITA => NA ÚROVNI JEDNOTLIVCE

- * tzv. „modulárního / sektorového člověka“
- schopný komunikace, přebírání rolí, volnost ve vztazích k druhým
- pozitiva: závazky se plní na základě racionálního ohodnocení, není potřeba rituál → * sekulárního státu
- negativum: do úvahy se bere jen jeden či málo problémů – fragmentarizace lidského života
- **nutná standardizace**, aby se společnost nerozpadla

NACIONALISMU (Gellner, 1997)

STANDARDIZACE →

1. OBČANSKÁ SPOLEČNOST – racionální soužití na základě pravidel
2. NACIONÁLNÍ STÁT – emocionální soužití, nahrazuje intenzitu tradičních skupin

STÁT má monopol na definici tmelící „vysoké kultury“

ALE VZTAH MEZI STÁTEM A NÁRODEM SE RŮZNIL

NACIONALISMU (Gellner, 1997)

1. atlantská oblast (Španělsko, Velká Británie, Francie, Nizozemí) – existovaly homogenizované kultury a silný stát
2. oblast bývalé Svaté říše římské (německé země, italské státečky) – homogenizovaná kultura, čekající na * silného státu
3. přibližně oblast Rakouska-Uherska – příliš mnoho kultur, na relativně malém území, po rozpadu R-U vznik nacionálních států s příliš mnoha etnickými a národnostními menšinami
4. východ Evropy – vznik nenárodní pseudonáboženské ideologie, která přišla s jiným prvkem (mnohem více dogmatickým a ideologickým) standardizace

NACIONALISMU (Gellner, 1997)

KOLAPS MALÝCH NÁRODNÍCH STÁTŮ VE TŘETÍ ZÓNĚ
O vzniku Československa, r. 1918

„... Problém tkvěl v tom, že aby mohla být vyřešena hospodářská krize na Slovensku, bylo třeba zvýšit dodávku uhlí. Ty však závisely na produkci ostravské uhelné pánve. Tím, lze vysvětlit, proč českoslovenští činitelé na mírových konferencích tak trvali na získání části Slezska. Bez něho by bylo Slovensko ztraceno a bez Slovenska by německý vliv v Čechách byl o mnoho silnější..“ (Soubigou, s. 302-303)

Začátek, který v sobě nesl už další problémy → * 2. sv. válka, vyčištění pohraničních oblastí, odsuny

Změna rolí muže a ženy v období modernity (Goody, s. 138-166)

Industrializace (přelom 18./19. st.)

- stěhování do měst
- zaměstnávání celých rodin!
- děti kapitál chudých (teprve později školy, neděle, později několik dní v týdnu)

Ženská práce

- chudé ženy – práce v továrnách, prostituce
- středostavovské – oddělením domova od obchodu přestávají pracovat, vznik doktríny „morálního mateřství“
➔ * instituce otců jako živitelů rodiny vznikla až v 19. st. => v 2. pol. st. přechází i na dělnické rodiny
- mateřství na plný úvazek také až 19. st.

Změna rolí muže a ženy v období modernity (Goody, s. 138-166)

Dělnické komunity

- zpočátku slamy, v 2. pol. vznikají stabilní dělnické kolonie se svojí samosprávou
- jelikož přestala existovat instituce věna → nutnost bydlet poblíž matky
- ženy vytvářejí speciální sousedství (paralela mezi vesnickým sousedstvím)
- zůstávají stále více doma, jsou hlavou rodiny – starost o děti, později o jejich vzdělání, i o ekonomický chod rodiny, jednání s sociálními pracovníky, s domovníkem, vzájemná sousedská výpomoc → marginalizace role muže v rodině
- muž celý den mimo domov, večer hospoda → násilí

Změna rolí muže a ženy v období modernity (Goody, s. 138-166)

- matrifokalita = páry se usazují v rodinách či blízko rodin matek dcer → princip pozorován na mnohých místech světa
- posílení ženské role

Muži (chudí)

- na okraji rodiny, nezodpovědnost
- posilovaná uvolněním dohledu nad sňatky starších generací
- rozvod stále častější, souviselo s přechodem jurisdikce z církevních na státní úřady

Volné soužití

- velký nárůst mezi dělnictvem v 19. st.
- vztahy často jen ústně dojednané
- žádný rituální dohled => více vyhovovalo mobilitě dělnických rodin

Změna rolí muže a ženy v období modernity (Goody, s. 138-166)

- teprve ve 20. století dělnictvo přebírá morálku rodiny od buržoazie
- pevnější svazky, (opět převaha mužů?)
- naopak buržoazní rodina přechází k prvkům rodin dělnických, zánik věna

Porodnost

- středostavovské ženy jsou zaměstnávány v nových odvětví – úřednice, ošetřovatelky, učitelky (poslední dvě se dlouho nemohly mít vlastní děti) **ROZŠÍŘENÍ ŽENSKÉ PRÁCE MIMO DOMOV**
- zlepšení antikoncepce
- paradoxní jev – snížení úmrtí dětí – menší potřeba „rekompence“ → **SNÍŽENÍ PORODNOSTI (19.ST.)**

Změna rolí muže a ženy v období modernity (Goody, s. 138-166)

VELIKOST RODINY

- vysoká porodnost – konec s 2. prům revolucí (2. ½ 19. st.)
- intenzivní pracovní doma, méně pracovních hodin, přesný rytmus
- ➔ žena stále více doma
- méně dětí větší možnost více se dětem věnovat „citový individualismus“
- starost o děti = investice do výchovy, vzdělání ➔ kvalitativní změna, ještě větší podpora sociální prostupnosti